

Gyűjtő: KAPITÁNY ORSOLYA

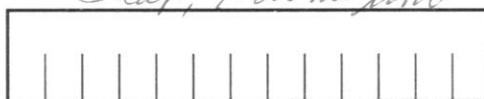
Gyűjtés ideje: 2011.

TART:

A 90 ÉVES SZÖVE ISTVÁN FARAGÓ,
NEPRAJZI ÉS ÉRT MESTERE VE KÖSZÖNTÉSE

3 lap, 1 db melléklet

LOGIC

Földrajzi mutató: KAPOSHÁZ

Szákmutató: \overline{XV} , 3, 1

\overline{XXX} , 1

Meghívó

A Somogy Megyei Önkormányzat,
a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága,
a Somogy Megyei Népművészeti Egyesület

tisztelettel meghívja Önt

2011. május 9-én 10 órára
a Somogy Megyei Önkormányzat Címertermébe
(7400 Kaposvár, Csokonai u. 3.)

Szóke István faragó
Népművészet Mestere

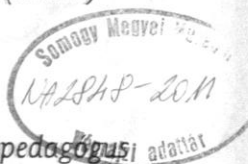
90.
születésnap i köszöntőjére

Köszöntőt mondanak:

Lőrincz Sándor főosztályvezető-helyettes (SMÖ)
Kapitány Orsolya etnográfus (SMMI)
Gosztonyi Zoltán elnök (SMNE)

Közreműködnek:

Husi Gyula népzeneész, zenepedagógus
Kőrösi András színművész

90 éves Szőke István faragó

Kedves Pista bácsi!

Mi még nem ismertük egymást, de már volt egy közös ismerősünk. Tormási Istvánnal, a polgári iskola egykori tanárával gyakran beszélgettem az Április 4. utcai otthonában, míg vártam Erna néni, a feleségére, hogy a konyhában befejezze az edények elpakolását, hogy aztán belefoghassunk a német nyelv der, die, das-os rejtjelmeinek alaposabb boncolgatásába. Ekkor 1967-et írtunk, én 12 éves voltam.

Pista bácsi szintén gyermekként ismerte meg Tormási Istvánt, hiszen a polgáriban tőle tanulta meg a faragás alapjait, amiből egy életre szóló „szerelem” lett.

Az, hogy Tapolca, a szülőhely, a család, a rokonság hatással volt-e a népművészet felé fordulásában, arról egyetlen önéletrajzában sem találunk utalást.

Tormási István tanár úr személye azonban nem maradhatott ki egyikből sem, akivel fűzfásípok, viráglétrák megformázott felületére a legarchaikusabb díszítési móddal, ékrovással, vésett technikával kerültek jelek, formák, hogy a sima felület szebbé, tetszetősebbé váljon.

Azt mondják, hogy a díszítés vágya, igénye egyidős az emberiséggel. Ez az ősi ösztön a leggyakrabban a fafaragásban nyilvánult meg, mely mindig férfiak tevékenysége volt, parasztembereké, pásztoroké, parasztspecialistáké, háziiparosoké, mesterembereké.

A legnagyobb méretben készült, faragással díszített darabok fellelhető emlékei a népi építészet emléanyagához köthetők, melyek között ott találjuk a mestergerendákat, tornászoszlopokat, kapufélfákat, a tornácok mellvédjeit és a többnyire áttöréssel díszített házoromzatokat is. Az élet minden területén megtalálhatók voltak a faragással formált, különböző ékítményekkel ellátott tárgyak, melyek közül csak néhányat említsünk: fejfák, temetői keresztek, ácsolt ládák, székek, mézeskalács ütőfák, kékfestő nyomódúcok, asztalosmesterek szépen megmunkált és díszített gyalui, és néhány háztatáshoz köthető tárgy: sótartók, kanalak, vajmintázók stb.

Ma a közgyűjtemények, a múzeumok szép számmal őriznek és mutatnak be kiállítások keretében ilyen, többségében a 18-20. század közötti időszakból fennmaradt darabokat.

Amikor boncolgatni kezdjük egy 20. század második felében kiteljesedő faragó életpályáját, több kérdés is felmerül: honnan táplálkozott a forma- és mintakincs világa, milyen faragási technikákat alkalmazott, melyek azok a díszítő elemek, melyek csak rá jellemzők, illetve alkotói tevékenysége rokonítható-e máséval, vagy teljesen sajátos, egyedi utat járt be?

A kérdések megválaszolásánál Pista bácsi életrajzának megint egy olyan pontjához érkeztünk, melyre szintén büszkén hivatkozik. Írja „12 éves koromban már nem csak fűzfasípot, hanem virágkarót, létrát és ékrovásos munkákat is készítettem. Ekkor volt alkalmam közelebről látni és tanulmányozni id. Kapoli Antal munkáit. (Bojtor néni –Kapoli lány- mutatta meg). Nagyon megtetszett és attól kezdve megkíséreltem a virágmintás faragást is.”

A példa adva volt.

De elégséges-e néhány faragvány látványa, hogy olyan inspirációt kapjon az ember, hogy a viráglétrák világából a valódi alkotás mezejére lépjen?

Úgy gondolom nem. Ehhez olyan belső készítésre is szükség van, melyet csak a szellem által vezérelt kézmozdulatok tudnak feloldani, melynek végeredménye érett felnőttként a faragásból történő megélhetés lett.

Pista bácsi a dél-dunántúli pászterművészet egyik legjelesebb alakjának a faragványain keresztül jutott el a népművészethez. Az ügyeskezü vasutas kollégákkal 1960-ban életre hívott faragószakkör kitűnő stúdiumot biztosított a továbbfejlődéshez.

1967-1981-ig terjedő időszakot a szövetkezeti, bedolgozói munka töltötte ki, amiben nemcsak a tömegtermelés kiszolgálása kapott helyet, a megélhetés biztosítása érdekében, hanem az egyéni hangvétele felerősödését is segítette. A Népi Iparművészeti Tanács által kiírt országos pályázatok mindig a megmérettetések színhelye volt. Az elért I-II-III. helyezések és a különdíjak ennek emlékére őrzik.

Már a 60-as évek elejétől a megyei tanács, majd a megyei művelődési központ külső munkatársaként igyekezett a népművészet ezen ágáért, annak a megváltozott körülmények között történő továbbéléséért tenni. Diákok és felnőttek számára meghirdetett szakkörök, faragótáborok vezetését vállalva tett a legtöbbet a fiatalok művészeti neveléséért.

Amikor e kerek évforduló köszöntőjére készültem, otthon az íróasztalomra összegyűjtöttem mindazokat a tárgyakat, melyekkel az utóbbi évtizedekben Pista bácsi megajándékozott.

A legkorábbi datált tárgy egy karperec volt „1989”-es évszámmal, a legutóbbi a 2011-es évre szóló jegyzetomb. A sorban ott volt a magyar népművészet egyik igen kedvelt motívumával díszített tárgy, egy medál, melynek ívelt felületén domború faragással egy szívből kinövő, majd kétfelé hajló tulipánmotívummal díszített virágszál jelenik meg, az egyik levélen a csőrében virágát tartó madármotívummal. Ez a madármotívum köszön vissza, de már virágszál nélkül a szintén elem helyezett szalvétatartó tetején, amit 2008-ban kaptam tőle ajándékba.

Formatisztaság, kiérlelt mintakincs jellemzi munkáit, melyhez a pászterművészet gazdag tárházából alkotói módon merített. Munkái a 20. század második felének fogyasztóihoz eljutva neveltek a szépre, az igényességre, a magyarok faragóművészetének megújulási lehetőségeire.

Amennyiben visszatérünk a köszöntőm elején feltett kérdésekre, akkor megadhatjuk a választ arra is: melyek azok a díszítő elemek, melyek csak rá jellemzők, illetve alkotói tevékenysége rokonítható-e máséval? Aki ismeri munkáit, nem téveszti össze más alkotóéval.

Kifinomult technikai tudás jellemzi a többségében domborúfaragással díszített darabjait. A gyakran kispasztikával is ékített tárgyak, mit a szalvétatartó gyűrűk oszlopának tetején ülő madár már új irányokba mutatnak a népi iparművészet mezsgyéjén. A szövetkezeti munka hagyományos formavilágát idéző dobozok tér és képszerkesztési módja is egyéni hangvételű. A somogyi faragók által közkedvelt napraforgóvirágot idéző mintaelem, csak rá jellemző vonalvezetéssel, szíromtagolással és kimetszéssel jelenik meg. Amennyiben a felületet nem tölti ki a megjeleníteni kívánt mintakincs, akkor a háttér apró „tűszúrásokkal” teszi érzékletesebbé, de semmi esetre sem hangsúlyossá, ne hogy sérüljön a domború faragással megjelenített mondanivaló. Ez a technikai megoldás más nagynevű somogyi faragónál is megtalálható, de mindegyikük sajátosan alkalmazta.

A szépen erezett levelek, a finoman eldolgozott levélszélek, a kicsi, de még szabad felületre visszakanyarított indaszerű mintaelemek olyan rendszert alkotnak a felületen, melyek csak őrá jellemzők.

Azok a tulajdonságok és alkotói jegyek, melyeket röviden érzékeltetni szerettem volna, a ma 90. életévét betöltő faragót kiemeli kortársai közül, akik között ott lehetne még Fehér Lajos (1919-2010) somodori, Nagy Ferenc (1920-1998) tabi, Varga László (1921-2007) kaposvári, Jancsik János (1925-2007) öreglaki faragó is. Mindegyikük somogyi kortárs faragó volt, akik tagjai voltak a Népművészet Mestere díjjal kitüntetett díszes társaságának. Ezt az állami elismerést Szőke István 2008-ban kapta meg, melyet 1953-óta a népművészetet

továbbéltetők legjobbjai kapják. A felterjesztő közösségek - korábban és ma is- azoknak a munkásságát ismerik el, akit példaértékűnek tekintenek.

E díj kitüntetettjei 2008-ban felkerültek Magyarország szellemi kulturális örökségének nemzeti jegyzékére, melynek jelentőségéről ebben e körben már szóltam. Az a megőrzésre érdemes tudás, ami e díjjal rendelkező alkotók fejében, kezében volt és van ma is, az egész nemzet büszkesége, mely nagyon finomam mutat rá azokra a kulturális ételkeinkre, melyek megkülönböztetnek bennünket más népektől, s melyekre egyben kíváncsiak is.

Kedves Pista bácsi!

Oktató, nevelő munkája, az életben való példamutatása - mint annak idején Tormási István tanár úré is- számos fiatalnak ráirányította a figyelmét a fafaragás szépségére.

Kívánom, hogy még sokáig forduljanak Önhöz a fiatalabbak tanácsért, útmutatásért, a még megvalósítani kívánt tervei befejezést nyerjenek.

Kívánom: úgy, ahogy eddig, a szépre, a jóra nyitottan teljenek napjai, hónapjai és évei, a család békecséget, nyugalmat az ismerősök és barátok továbbra is jó kedvet, derűt hozzanak.

Wass Albert írta: „Az idő takarójába szőtt folyamatosság titkos szálait nem könnyű megtalálni és megmagyarázni. De a lélek titkait mindig a megmagyarázhatatlan őrzi, s érte érdemes megismerni a múltat a jövő kedvéért.” (Válaszút, 1908- Florida, 1998)

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága és a magam nevében:

Jó egészséget kívánok!!

2011. 05.09.

Kapitány Orsolya